

Motion till riksdagen: 2014/15132

av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V)

Assisterad befruktning för alla kvinnor

---

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	1
3	Alla barn ska ha lika rätt till sina föräldrar	2
3.1	Inför en föräldraskapspresumtion.....	3
3.2	Inför en föräldraskapsbekräftelse	4
3.3	Inför möjlighet att välja donator.....	4
3.4	Inför möjlighet för donatorn att bekräfta faderskapet	5
4	Stoppa landstingens diskriminering av lesbiska par	6
5	Ge ensamstående kvinnor rätt till assisterad befruktning	6
6	Behandling med donerat ägg och donerad sperma samtidigt	7
7	Inför möjlighet till insemination på barnmorskemottagningar	8

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att en föräldraskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i ett äktenskap eller registrerat partnerskap genomgår en assisterad befruktning vid ett allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se till att begreppet faderskapspresumtion ändras till föräldraskapspresumtion i samtliga lagtexter där det förekommer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att partnern till en kvinna som genomgår en assisterad befruktning utanför ett allmänt

sjukhus eller insemineras genom privat försorg får möjlighet att bekräfta föräldraskapet till barnet.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se till att begreppet faderskapsbekräftelse ändras till föräldraskapsbekräftelse i samtliga lagtexter där det förekommer.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att par och ensamstående kvinnor får uttrycklig rätt att välja en känd donator för assisterad befruktning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att en man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram nationella riktlinjer för assisterad befruktning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att ensamstående kvinnor får tillgång till assisterad befruktning vid allmänna sjukhus.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ge kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg och donerad sperma samtidigt.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag till lagändring som innebär att det blir möjligt att få tillgång till assisterad befruktning på barnmorskemottagningar.

3 Alla barn ska ha lika rätt till sina föräldrar

År 2005 fick även kvinnor som är partner eller sambo med en annan kvinna möjlighet till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus. Partnern eller sambon anses tillsammans med den befruktade kvinnan vara förälder till det barn som föds, förutsatt att hon har samtyckt till behandlingen. För lesbiska kvinnor gäller dock en speciell regel där föräldraskapet fastställs slutligen genom bekräftelse eller dom. Det barn som tillkommer genom insemination i egen regi eller vid klinik utomlands omfattas inte av lagstiftningen. Det innebär att det fortfarande saknas möjlighet för den födande kvinnans maka, partner eller sambo att få föräldraskapet till barnet fastställt i en sådan situation. Trots möjligheten för lesbiska kvinnor att få tillgång till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus förekommer det fortfarande att par åker utomlands för att söka

behandling eller att de själva genomför inseminationen i hemmet. Sjukhusens köer har växt snabbt, vilket medför långa väntetider.

De barn som tillkommer efter en insemination utomlands eller privat i hemmet löper risk att bara få en juridisk vårdnadshavare. I dag måste nämligen moderns partner ansöka om att adoptera barnet i ett sådant fall. Att det kan uppstå stora problem till följd av denna lucka i lagen visar tydligt två beslut från Norrköpings tingsrätt (se beslut 2006-12-14 A 2282-06, A2273-06) där två lesbiska kvinnor i två olika fall fick avslag på sin ansökan om att adoptera sin partners barn trots att socialnämnden tillstyrkt adoptionerna. Kvinnorna fick sedan rätt i högre instans, men dessa fall visar ändå tydligt att lagen måste ändras då den inte erbjuder alla barn samma skydd. För ensamstående kvinnor saknas i dag helt möjlighet till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården. Vänsterpartiets mål är att lagstiftningen ska gälla lika för alla oavsett sexuell läggning och civilstånd. Vi menar därför att den befintliga lagstiftningen om assisterad befruktning måste ändras på en rad punkter.

3.1 Inför en föräldraskapspresumtion

Ett barn som föds av gifta heterosexuella föräldrar faller under den s.k. faderskapspresumtionen. Mannen i äktenskapet anses alltså automatiskt vara far till barnet oavsett om han verkligen är den biologiska fadern eller inte. Som lagstiftningen är utformad i dag är det möjligt att ett barn som tillkommit i ett lesbiskt förhållande i praktiken bara får en rättslig vårdnadshavare. Om ett barn tillkommit genom privat insemination i hemmet eller efter assisterad befruktning utomlands saknar nämligen den befruktade kvinnans partner möjlighet att bekräfta föräldraskapet.

Vi anser att en föräldraskapspresumtion alltid ska gälla i de fall där paret, oberoende av om det är ett heterosexuellt eller lesbiskt par, är gifta eller registrerade partners – detta oavsett hur barnet har tillkommit. Föräldraskapspresumtionen ska kunna hävas om donatorn vill ta på sig det rättsliga faderskapet under förutsättning att den biologiska modern och hennes maka eller partner godkänner hans faderskapsbekräftelse. Samma regler ska gälla för det rättsliga föräldraskapet oavsett om föräldrarna lever i en heterosexuell eller en lesbisk relation.

Regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att en föräldraskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i äktenskap eller registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör tillse att begreppet faderskapspresumtion ändras till föräldraskapspresumtion i samtliga lagtexter där det förekommer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.2 Inför en föräldraskapsbekräftelse

En ogift heterosexuell man måste bekräfta faderskapet till barnet för att han ska anses som den rättsliga fadern. Vi anser att föräldraskap i en lesbisk relation bör kunna bekräftas på samma sätt som faderskap oavsett om modern befruktats vid allmänt sjukhus eller genom privat försorg. Det finns inga sakliga skäl till att de regler som gäller för heterosexuella föräldrar inte ska kunna gälla för lesbiska föräldrar.

Regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att partnern till den kvinna som genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg får möjlighet att bekräfta föräldraskapet till barnet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör tillse att begreppet faderskapsbekräftelse ändras till föräldraskapsbekräftelse i samtliga lagtexter där det förekommer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3 Inför möjlighet att välja donator

I dag saknas en generell möjlighet för par att själva välja vilken person de vill ha som donator. Enligt bestämmelser i lagen om genetisk integritet m.m. är det läkaren som väljer en lämplig donator. I huvudsak ska läkarens val styras av att den tänkta givaren inte är olämplig av medicinska skäl. I lagen uppställs dock inga hinder för att läkaren väljer någon som paret själv har valt och som är villig att medverka, men i verkligheten varierar det från fall till fall om ett pars önskan om en särskild donator tillmötesgås eller inte. Detta beror bl.a. på att det i förarbetena till lagen framhållits att släkt- och vänskapsförhållanden mellan paret och givaren inte är okomplicerat och att det kan finnas en risk för att enskilda utsätts för påtryckningar att donera sina könsceller. Vidare har det även framhållits att det ur barnets perspektiv är viktigt att föräldrarna och givaren kan hantera förhållandet att barnet har en genetisk förälder i exempelvis släkt- eller bekantskapskretsen. Om ett par önskar använda könsceller från en känd donator, måste läkaren därför bl.a. undersöka de inblandade personernas motiv till det och deras möjligheter att framöver klara sina inbördes relationer på ett bra sätt. Uttalandena i förarbetena har inneburit att man inom hälso- och sjukvården verkar för att ett par inte använder könsceller från en känd donator.

Vänsterpartiet anser att det ska införas en laglig rätt att välja en känd donator, oavsett om det gäller ägg- eller spermadonation, och oavsett om det rör sig om ett par eller en

ensamstående kvinna – detta oberoende av vilken sexuell läggning paret eller den ensamstående kvinnan har. På samma sätt som gäller i dag är det viktigt att den tilltänkta donatorn är lämplig av medicinska skäl. Vi förespråkar inte att det ska vara möjligt att välja bland okända donatorer, för att exempelvis öka möjligheten att barnet får vissa egenskaper eller dylikt. Vi är heller inte omedvetna om den risk som finns att enskilda kan utsättas för påtryckningar att ställa upp och donera sina könsceller till en närstående. All donation måste givetvis ske på frivillig basis och sjukvården bör i möjligaste utsträckning säkerställa att det också förhåller sig så.

Det förekommer redan i dag att ensamstående kvinnor, i stället för att besöka en klinik utomlands, med hjälp av en vän eller en helt okänd person inseminerar sig själva i hemmet. Vi anser att det är bättre om all insemination sker inom sjukvården under medicinskt kontrollerade former och där professionell hjälp finns att tillgå. Att tydligt möjliggöra insemination från känd donator på allmänt sjukhus eller barnmorskemottagning, innebär både att rättigheter och skyldigheter blir tydligt reglerade och att det är en trygghet för alla inblandade parter.

Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att par och ensamstående kvinnor får uttrycklig rätt att välja en känd donator för assisterad befruktning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.4 Inför möjlighet för donatorn att bekräfta faderskapet

För många homosexuella män är donation av sperma den enda möjligheten som finns att bli biologisk förälder till ett barn. I dag kan en donator bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom privat insemination på samma sätt som en man som haft samlag med barnets mor. Vi anser att det även ska finnas en möjlighet att bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom assisterad befruktning vid allmänt sjukhus. Denna möjlighet kommer enbart att bli aktuell i de fall där paret eller den enskilda kvinnan själva valt ut en donator som de är överens om ska vara barnets rättsliga far. För den donator som läkaren väljer ut åt paret kommer situationen att vara oförändrad. Möjligheten för en man att bekräfta faderskapet till det barn som tillkommit genom befruktning vid allmänt sjukhus bereder väg för att fler inseminationer kan genomföras under medicinskt kontrollerade former.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring som innebär att den man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Stoppa landstingens diskriminering av lesbiska par

Det förekommer fortfarande att lesbiska par som ansöker om assisterad befruktning behandlas annorlunda än heterosexuella par. Det är inte acceptabelt. Vissa landsting har helt olika regler beroende på parens sexuella läggning. Detta är ren diskriminering och vittnar om den okunskap om hbtq-personer som fortfarande finns bland politiska beslutsfattare och inom sjukvården.

Lesbiska par som försöker få barn genom assisterad befruktning vill ibland dela behandlingsförsöken emellan sig, men i dag ser även dessa rutiner helt olika ut hos olika landsting. Vi anser att lesbiska par alltid ska ha möjlighet att dela på antalet försök samt att lesbiska par ska slippa att bli diskriminerade och godtyckligt behandlade inom sjukvården. Regeringen bör därför ta fram nationella riktlinjer för assisterad befruktning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Ge ensamstående kvinnor rätt till assisterad befruktning

Den traditionella kärnfamiljen som består av mamma, pappa, barn är i dag en gammaldags norm där många existerande familjebildningar inte får plats. Mångfalden av familjeformer har ökat, och det är rimligt att lagstiftningen anpassar sig efter hur människor faktiskt lever.

Allt fler kvinnor upptäcker att de inte måste avstå från ett liv med barn bara för att de inte har någon partner. Vissa kvinnor väljer därför att adoptera medan andra har en stark längtan efter att bära och föda ett barn. I dag är det möjligt för en ensamstående som fyllt 25 år att adoptera ett barn. Vi anser att ensamstående kvinnor bör få tillgång till assisterad befruktning på lika villkor som kvinnor som lever i en relation. Barn som tillkommit genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna får inte sämre uppväxtvillkor än ett barn som av någon anledning lever med endast en förälder.

I dag är det bara kvinnor som lever i en parrelation som har möjlighet att få tillgång till assisterad befruktning. Det är dock inte ovanligt att ensamstående kvinnor söker behandling på klinik i t.ex. Finland eller Danmark, vilket gör att det redan i dag föds barn som tillkommit genom assisterad befruktning av ensamstående kvinnor i Sverige. Det är heller inte ovanligt att ensamstående genom privat insemination i hemmet ser till att bli gravida. Det barn som tillkommit genom assisterad befruktning inom den svenska sjukvården har rätt att få uppgift om vem donatorn är när barnet uppnått tillräcklig mognad. Barn som tillkommit genom assisterad befruktning utomlands eller på annat sätt saknar dock ofta den möjligheten.

Frågan om möjligheten för ensamstående kvinnor att få tillgång till assisterad befruktning är nu nogsamt utredd. I delbetänkandet Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor (SOU 2014:29) föreslås att det ska bli möjligt för ensamstående kvinnor att genomgå assisterad befruktning inom svensk hälso- och sjukvård samt att de regler som nu gäller för sådan behandling av par också ska gälla för behandling av ensamstående kvinnor. Detta innebär att behandling av ensamstående kvinnor ska få utföras med donerade spermier och vid samma sjukvårdsinrättningar som får utföra motsvarande behandlingar av ett par.

Vänsterpartiets uppfattning är att en sådan lagstiftning omgående behöver komma på plats. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring som innebär att ensamstående kvinnor får tillgång till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Behandling med donerat ägg och donerad sperma samtidigt

I dag är det endast kvinnor som lever i en relation med en man som har möjlighet att ta emot donerade ägg. Dagens lagstiftning stadgar nämligen att det vid assisterad befruktning alltid ska finnas en genetisk koppling mellan barnet och minst en av föräldrarna, vilket innebär att åtminstone en av personerna i paret måste ha könsceller som kan användas vid befruktningen. Samtidigt är användning av donerade ägg och donerade spermier inte tillåten. En konsekvens av detta är att det inte är tillåtet för den ena kvinnan i ett samkönat par att donera sina ägg för användning vid behandling av den andra kvinnan i paret, trots att barnet då skulle få en genetisk koppling till en av sina föräldrar. I förarbetena har förbudet mot samtidig användning av donerade spermier och donerade ägg motiverats med bl.a. att en annan ordning kan ses som en alltför långtgående strävan att med tekniska insatser kompensera livets ofullkomlighet (prop. 2001/02:89 s. 52).

Lesbiska par som lider av ofrivillig barnlöshet saknar möjlighet att få behandling. Vi anser att lesbiska kvinnor som är infertila självklart ska ha samma rättigheter och möjligheter som heterosexuella kvinnor. Lagen bör därför inte ställa krav på att den kvinna som vill ta emot ett donerat ägg är gift eller sambo med en man. På Island är det i vissa fall tillåtet att vid befruktning utanför kroppen använda både donerade ägg och donerade spermier. Så är exempelvis fallet om båda parterna eller den ensamstående kvinnan har en nedsatt fertilitet.

En möjlighet att få behandling med donerade ägg och donerad sperma samtidigt skulle även ge heterosexuella par där båda parter är infertila en möjlighet att skaffa

barn. Vidare skulle den kvinna-till-man transsexuella man som vill donera ägg till sin kvinnliga partner kunna bli biologisk förälder.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att ge kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg och donerad sperma samtidigt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Inför möjlighet till insemination på barnmorskemottagningar

Enligt nuvarande regler får en donatorinsemination inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg utföras annat än vid offentligt finansierade sjukhus. Samma krav gäller för en befruktning utanför kroppen i sådana fall där paret kan använda sina egna könsceller vid behandlingen. Om en befruktning utanför kroppen ska genomföras med donerade ägg eller spermier, får befruktning och införande av ägg bara utföras vid universitetssjukhus. Universitetssjukhusen är i dag sju till antalet och är belägna i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Linköping, Malmö, Umeå och Örebro.

Sedan lesbiska par 2005 fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården har sjukhusens köer ökat. Vi anser därför att det finns all anledning att tillåta insemination även på t.ex. barnmorskemottagningar. I Danmark och Finland är det redan i dag möjligt för barnmorskor att utföra insemination. Ett heterosexuellt par som söker assisterad befruktning har oftast själva försökt bli med barn genom samlag under en längre tid. En del lesbiska par kan ha försökt bli gravida genom privat insemination i hemmet men en del har inte försökt på egen hand utan i stället valt att söka behandling direkt. För de lesbiska par och ensamstående kvinnor där kvinnan som ska bära barnet inte har problem med infertilitet vore det betydligt enklare att söka sig till en barnmorskemottagning för att där få hjälp med inseminationen i stället för att behöva ställa sig i kö vid något av universitetssjukhusen.

I de fall där kvinnan är infertil krävs självfallet en mer ingående medicinsk utredning än vad en barnmorskemottagning kan erbjuda. Om barnmorskemottagningar ges möjlighet att utföra inseminationer minskar belastningen på de ovan nämnda sjukhusen och de par som söker behandling behöver inte vänta på sin tur i årtal. Vårt förslag innebär även en effektivare hantering av inseminationer när det gäller både kostnader och köer.

Regeringen bör därför lägga fram förslag till lagändring som innebär att det blir möjligt att få tillgång till assisterad befruktning på barnmorskemottagningar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Rossana Dinamarca (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Snecker (V)

Mia Sydow Mölleby (V)